

K Ö Z L E M É N Y

Dávid Eszter–Dávid Géza–Gracza Lajos SZABADI FRANK IGNÁC ÉS HAJDAR BEJ TÖRÖK–MAGYAR INDULÓJA*

A 19. század végén barátivá váló magyar–török kapcsolatok a zene területén sem maradtak nyom nélkül. Ennek ékesszóló és a török szerző esetében hazánkban korábban ismeretlen példája Szabadi Frank Ignác és Hajdar bej egymástól valószínűleg nem teljesen függetlenül szerzett *Török–magyar indulója*, akik és amelyek párhuzamos bemutatására és a kompozíciók kottáinak közzétételére vállalkozik ez a tanulmány.

A valamivel korábban készült magyar mű szerzőjének eredeti neve Frank Ignác volt, aki egy német nemzetiségű, addigra már csaknem elmagyarosodott családban Pápán született 1824-ben. Itt járt gimnáziumba, majd rövid ideig a Bécsi Egyetem mérnökképzésén vett részt, illetve néhány hétig ugyanitt a konzervatórium diákja is volt. A tanulmányokat megunva egy ideig csavargott a nagyvilágban, de amikor hírül vette a szabadságharc kitörését, hazatért Magyarországra. Beállt katonának, s a fegyverletételkor, amely Komáromban érte, tüzérfőhadnagyi rangban szolgált. Mivel a magukat megadókat szabad elvonulást kaptak, ő szülővárosába tért vissza, ahol apja mellett, aki a Griff tulajdonosa volt, kocsmárosként kezdett el dolgozni. Ekkortájt fedezte fel magában a komponálási képességet; főleg csárdásokat szerzett, kezdetben talán csak a vendégek szórakoztatására. 1855-től már ki is adta őket, a kor két fő zeneműkiadójánál, Treichlingernél és Rózsavölgyinél. A megjelentetés érdekében többször kellett Pestre mennie, ahol költőkkel és zeneszerzőkkel, így Mosonyi Mihállyal (1815–1870) és Ábrányi Kornéllal (1828–1908) került kapcsolatba, vagy kötött barátságot.

Frank Ignác 1861-től a Szabadi előnevet kezdte használni, majd a Frankot el is hagyta. Amatőr lévén szüksége volt szakmai tanácsokra, ezeket főleg Mosonyitól kapta. Barátai segítségével 1865-ben Pestre költözött. Itt egy Zenekedvelő Társulatot alapított, de továbbra is megmaradt vendéglősnek. Először a mai Duna utcánál volt borozója, majd az akkor népszerű Komlókert vendéglőt (a mai Városház utcában) vette bérbe. Idegyűltek azok, akik többek között a házigazda által ápolts magyarság zeneét kedvelték.

---

* A tanulmány a 2019. november 12-én a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti Tagozata által szervezett *Török–magyar művészeti és tudományos nap* konferencián elhangzott előadásunk szerkesztett változata.

Később Grand Café Delicatessen néven a Múzeum körúton nyitott kávéházat. S bár lehet, hogy inkább az orientalizmus hatására s nem csak a törökök iránti barátság miatt, ebben egy török helyiséget is berendezett, ahol mód volt a vízzipa kipróbálására. De aztán Szabadi valahogy csődbe ment, és a kávézó bezárt. Nevezett további sorsa számunkra most nem fontos, elég annyi, hogy meglehetősen visszavonultan élt, s 1897-ben halt meg.¹

Miként érlelődhetett meg Szabadi Frank Ignácban, hogy 1876 végén megírja a címben jelzett *Török–magyar indulót*? Ebben erősen belejátszhatott a közhangulat. Tudjuk, hogy az 1870-es évektől a magyar közvélemény egyértelműen szimpatizált a törökökkel. Ennek hátterében részben az állt, hogy Kossuth és több ezer katonája a szultánnál kapott menedéket, s ez a gesztus sok hívet szerzett az oszmánoknak. Második helyen a közös oroszellenesség említhető: a szabadságharc eltiprásában a cári seregek aktív részvételét nálunk nem felejtették; a másik oldalon pedig évszázadosak voltak az orosz hadakkal való konfrontációk. Harmadikként az ekkortájt zajló őstörténeti vitákra utalhatunk, amelyek során nem kevesen tették le a voksukat a magyar–török (nyelv-) rokonság mellett, ami tovább erősítette az immár „testvérnép” iránti baráti érzületet. Végül az alkotmányos monarchia felé haladó Oszmán-ház iránti megítélés is kedvezőbb lett: azt várták, hogy demokratikusabb rendszer követi az abszolutisztikus uralmat. Ezért érthető, hogy amikor Szerbia és Montenegró 1876. július 2-án hadat üzent az Oszmán Birodalomnak, nálunk sokan fogták pártját a megtámadott államnak.

Így tettek a kezdő jogászok és egyetemi hallgatók is. Az ő egyik kedvelt találkozási helyük éppen Szabadi kávézója volt. A fiatalok fáklýásmenettel akartak emlékezni a szerbiai harcok elesettjeire és sebesültjeire. Az előkészületek megtételére „hatvanas bizottság”-ot hoztak létre. A felvonulásra engedélyt akartak kapni Tisza Kálmántól (1830–1902). Bár küldöttségük kétszer is bejutott a miniszterelnökhöz, politikai megfontolásokból akciójukat végül betiltották.

Ilyen forrongó hangulat és tüzes légkör ihlethette Szabadit, hogy megkomponálja *Török–magyar indulóját*, amelyet 1876. december 14-én játszott el a harcképtelenné vált török katonák javára tartott hangversenyen.² A darabot „Törökország politikai nagy reformátora, Midhat pasa ő fenségének” ajánlotta. (A kalandos sorsú oszmán politikus mai szemmel talán csak részben szolgált rá erre a dicsérő jelzőre, de szerepe az alkotmányos monarchia bevezetésében és fontos közigazgatási reformok kidolgozásában nem lebecsülendő.) A mű zongora-változatát Rózsavölgyin kívül – kisebb változtatásokkal – az *Apollo* „zeneműfolyóirat” is publikálta.³ Tanulmányunkban a ma már alig hozzáférhető Rózsavölgyi-féle verziót tesszük közzé (lásd az 1. mellékletet a 310–314. oldalon).

1 Sorsáról részletesebben ld. Ürmös Lóránt: *Elfelejtett zeneszerzőnk. Szabadi Frank Ignác élete (1824–1897)*. Pápa, 2006 (Jókai Füzetek, 46.); illetve Dávid Géza–Gracza Lajos: „Szabadi Frank Ignác *Török–magyar indulója* Jules Massenet és Liszt Ferenc feldolgozásában, valamint Hajdar bej *Marche turco–hongroise* című műve”, *Keletkutatás* 2018. ősz, 113–129.

2 Ürmös: *Elfelejtett zeneszerzőnk*, 110.

3 *Apollo* VI. (1877) 33–35. Ld. Ürmös: *Elfelejtett zeneszerzőnk*, 111–113.

Miközben Szabadi életrajzát és szóban forgó művét tanulmányoztuk, váratlan fordulat következett be. Egy isztambuli árverésen felbukkant egy kotta, amelynek címlapjára Fodor Gábor, az ottani magyar intézet igazgatója figyelt fel. Meglepetésünkre ezen is, „Vive la Hongrie”-val megtoldva, *Marche turco-hongroise, Török–magyar induló* látható (lásd a 2. mellékletet a 315–317. oldalon). Szerzőként „Haïdar-bey”-t (1846–1904)⁴ tüntették fel, akiről elég keveset tudunk. 1876-ban hivatalosan mint a szultáni zenekar⁵ karmestere tevékenykedett. Zeneszerzőként az egyik korai török operett, illetve dalok fűződnek a nevéhez.⁶ Számunkra igen fontos, hogy a török induló kinyomtatási dátuma éppúgy 1876, mint Szabadi darabjának születési éve.

Az is bizonyos, hogy az a magyar delegáció, amely Pesten még 10 főből állt, de amelyhez útközben további 3 személy csatakozott, s 1877. január legelején éppen a Café Delicatesse-ből indult el azon céllal, hogy az 1876 októberében Aleksinácot hadaival bevevő Csirpanli Abdülkerim Nádír pasa (1807–1883) szerdárnak⁷ díszkardot vigyen Isztambulba,⁸ hazatérőben hozott magával ebből a Hajdar-kottából.

Erről a *Vasárnapi Újság* 1877. február 11-i számából értesülünk. A tudósítás szerzője igen pontosan írja le a címlapot: „A magyar ifjúság tiszteletére Haïdar bey a császári zenekar karmestere: 'Vive la Hongrie' című török–magyar indulót szerzett. A zenemű aranyzott címlapján a hatvanas bizottság jelvénye és egy magyar ifjú van ábrázolva, a mint Törökországot jelképező nővel kezét fog.”⁹ Tehát – bár amúgy sem valószínű, hogy két hasonló mű készült volna ilyen rövid időn belül – a tévesztés lehetősége ki van zárva.

A két megegyező című darab, hasonló szellemiségű címlappal (Szabadinál egy magyar és egy török katona fog kezét egymással, Hajdar bejnél a két nemzet egy-egy fia és leánya), nem születhetett véletlenül közel azonos időben. Szerzőik valamiképpen – esetleg táviratilag – összebeszéltek, s alighanem csaknem egyszerre fogtak munkához. Az, hogy a török kottán rajta van az 1876. október 19-én megalkotott¹⁰ „hatvanas bizottság” emblémája, illetve hogy a kinyomtatási és Szabadi esetében a bemutatási dátum csaknem azonos, arra vall, hogy gyorsan dolgoztak az egyeztetett terven. Céljuk kétségtelenül a magyar–török barátság erősítése volt.

4 Máskor Mizikali (Mizikali), azaz „zenész” és/vagy Kemáni (Kemani), azaz „hegedűs” előnévvel találkozunk vele.

5 Oszmán elnevezése Muzika-i Hümayún volt. Vö. Nuri Özcan: „Muzika-i Hümayun”. In: *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi*, XXXI. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi, 2006, 422–423.

6 Munkásságáról ld. Bülent Aksoy: „Tanzimat'tan cumhuriyet'e musiki ve batılılaşma”. In: *Tanzimat'tan cumhuriyet'e Türkiye ansiklopedisi*. V. İstanbul: İletişim yayınları, 1986, 1222–1223.

7 Ld. M. Cavid Baysun: „Abdülkerim Nadir paşa”. In: *İslâm ansiklopedisi*, I. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, é. n., 90–92.

8 Az utazás előzményeiről, előkészületeiről és lefolyásáról két leírás készült és jelent meg. Megbízhatóbb, bár túlzásoktól nem mentes a küldöttség vezetőjének beszámolója: Lukáts Gyula: *A török nemzet vendégei. A magyarországi török rokonszenvi tüntetések s a konstantinápolyi út története*. Budapest: Metzger Emil, 1877. A másik visszaemlékezés szerzője több anekdotát mesél el, ami nem véletlen, hiszen ő később leginkább ebben a műfajban alkotott: Tóth Béla: *Konstantinápolyi emlékek*. Budapest: Athenaeum, 1877.

9 *Vasárnapi Újság* XXIV. (1877/6.), 93. (<http://www.epa.hu/00000/00030/01197/pdf/01197.pdf>)

10 Lukáts: *A török nemzet vendégei*, 6.

Kérdés, hogy valóban siker koronázta-e törekvésüket. A küldöttséget vezető és isztambuli útjukról időnként a legapróbb részletekre is kitérve beszámoló Etrekarcsai Lukáts Gyula (1851–1906) – kissé meglepő módon – nem emlékezik meg a Hajdar-féle darabról, sem annak náluk lévő partitúrájáról. Nem zárhatjuk ki, hogy a marsot kintlétükkor eljátszották nekik, de a vonatkozó utalások túl homályosak. Egy tanulmány szerzője szerint a január 13-i kardátadáson török indulók is elhangzottak.¹¹ Az általa ebben az összefüggésben használt visszaemlékezésben csak annyi szerepel, hogy „az előcsarnokban óriási katonai zenekar játszott török nemzeti darabokat”.¹² A szóban forgó cikkben nem idézett Lukáts Gyula-féle memoárban is csupán az áll, hogy „künn az udvaron díszőrség képezett sorfalat, több katonai zenekar volt elhelyezve.”¹³ Mindazonáltal elég logikus feltételezés, hogy egy „rezesbanda” indulókat is megszólaltat egy ilyen ünnepélyes alkalomkor, s ha valahol, itt adhatták elő Hajdar bejnek az eseményhez igencsak illő szerzeményét. Lukáts egy másik helyen konkrét művekre is kitér: „ebéd alatt a sultán zenekara játszott csinosnál csinosabb darabokat, köztük a *Rákócy* (sic!), *Kossuth* és *Hunyady*-indulókat s más magyar darabokat”, csakhogy ezek között látszólag nincs török.¹⁴ A két emlékirat hallgatása tehát elgondolkoztató, de nem feltétlenül jár negatív tanulsággal. Az viszont szinte biztosra vehető, hogy itthon nem hangzott fel a nemes gondolat nyomán született kompozíció, így a *Török–magyar művészeti és tudományos nap* konferencián magyarországi bemutatóként csendült fel (de az sem teljesen zárható, hogy világpremier volt).

A hazahozott török kotta kézen-közön eltűnhetett, legalábbis egyetlen példányt sem őriznek belőle az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárában (de ahogy az érintettektől megtudtuk, Európa nagy kottagyűjteményeiben sem).

Hajdar bej darabjával szemben a Szabadi-mű sorsát elég sokáig lehet követni. Így az 1877-es török küldöttség látogatása során legalább egyszer eljátszották.¹⁵ Ezt követően az 1879. március 12-ének éjszakáján bekövetkezett szegedi árvíz után terelődött a figyelem a kompozícióra, amikor sokan voltak szolidárisak a város lakóival, s nem csupán itthon.

Május végén–június elején francia írók és muzsikusok szerveztek megemlékezéseket, és adtak jótékonyági esteket Párizsban az ártól szenvedők javára. Az egyik ilyen koncert műsorán szerepelt Szabadi Frank *Török–magyar indulója* Jules Massenet (1842–1912) kilencperces, Liszt abbénak ajánlott nagyzenekari átiratában, *Marche Héroïque de Szabadi* (Szabadi hősi indulója) címmel.

11 Ld. Cséby Géza: A magyar egyetemi ifjúság konstantinápolyi küldöttsége. *Honismeret* 14. (1986/5.), 26.

12 Ld. Tóth: *Konstantinápolyi emlékek*, 18.

13 Lukáts: *A török nemzet vendégei*, 39.

14 Uott, 82. A rend kedvéért utalok arra, hogy a Rákóczi-indulót még egyszer hallották a magyar fiatalok, hazafelé indulván (Uott, 86.).

15 Erődi Béla: *Csok jása! A török küldöttség látogatásának emlékkönyve. Çok yaşa! Türk heyetinin ziyareti'nden hatıra kitabı*. Budapest: Akadémiai Kiadó–Magyar–Török Baráti Társaság, 2001², 42: „Az előcsarnokban *Rác Pál* kítűnő zenekara török indulóval várta az érkezőket.” Ez bizonyára Szabadi műve volt, mert ezzel búcsúztatta ugyanő a januári magyar delegációt. Vö. Lukáts: *A török nemzet vendégei*, 24.: „a menet élén Rác Pali zenéje húzta a *Rákóczyt* s a *török indulót*.” Ez ekkor még csak a magyar darab lehetett.

A francia komponista kétszer hallhatta az eredeti művet. Az egyik lehetőség az 1878-as párizsi világiállítás, ahol Berkes Lajos cigányzenekara adta elő a magyar csárdában.¹⁶ A másik szóba jövő alkalom 1879 elejére tehető: Massenet ekkor Budapesten járt, hogy jelen legyen *Le roi de Lahore* (Lahore királya) című operájának bemutatóján. Itt-tartózkodása során felkereste Szabadi Frank vendéglőjét is.¹⁷ Meglehet, a szerző eljárt hozzá neki az indulót, esetleg adott neki belőle egy példányt, vagy Massenet megvette a kottát. Bizonyára megfogta a képzeletét a darab, s ezért hangszerelte meg. Az ő változata hamar eljutott Liszt Ferenchez, aki abból rövid időn belül szabad átdolgozást készített zongorára, melynek a *Revive Szégedin! Marche hongroise d[e] Szabady* (Szüless újjá, Szeged! Szabady magyar indulója [R 260/S 572]) címet adta.¹⁸ A két változat révén a magyar–török barátság erősítésének szándékával született mű előbb a francia–magyar szimpátia kifejezésének eszközévé vált, majd Liszt átdolgozásában nemzeti jelleget öltött. Úgy is mondhatjuk: jóllehet a nagy zeneköltők magasztos célokra használták az alapanyagot, lényegében változtatták meg az eredeti szándékot. Az átírás során a programzenei címek (a szof-ták dala és hasonló) szükségszerűen kimaradtak.

A *Török–magyar induló* később is fel-felbukkan különböző események programjában, így a 80-as években is többször eljátszották, szabadtéren vagy termekben. Még irodalmi műbe is bekerült mint közismert alkotás.¹⁹ Némi szünet után, 20 évvel később találkozunk újra a darabbal. Ekkor nem akármilyen alkalommal játszották el: az utolsó budai pasa, Abdurrahman jelképes síremlékének 1926. szeptember 2-i felavatásakor.²⁰

E felvillanás után újra lefokozódott a kompozíció, bár térzenéken kívül a rádió is felvette műsorára; valószínűleg Szöllösy Ferenc, a rendőrség zenekarának dirigense fúvószenekari átíratában. Máskor „Reeder” darabjaként tűnik fel, s ilyenkor más az előadó-megjelölés is („Zygfryd és zenekara”); velük kapcsolatban semmit nem sikerült kideríteni. Azt mondhatjuk tehát, hogy a *Török–magyar induló* egy ideig még nem merült a feledés homályába, egy-egy ünnepi alkalmon kívül azonban már csak a „Gramofon-hangverseny”-ek számai közé illesztették be.

A két induló közül csupán Szabadiét értékelték eddig. Hamburger Klára meglehetősen rossz véleménnyel volt róla: Szabadi művének „zongoraletétje meglehe-

16 Ld. pl. Csekey István: „Liszt Ferenc Szegedért”, *Napkelet* XV. (1937/10.), 679. (http://epa.oszk.hu/02000/02076/00328/pdf/EPA02076_napkelet_1937_10_673-682.pdf).

17 Hamburger Klára: „Liszt Ferenc: Revive Szégedin!”. In: *Magyar zenetörténeti tanulmányok Kodály Zoltán emlékére*. Szerk. Bónis Ferenc. Budapest: Zeneműkiadó, 1977, 308.

18 Kerek Ferenc előadásában meghallgatható: <https://www.youtube.com/watch?v=b0yMTe2tde8>. – Egy részlete Leslie Howard egyik lemezén (CDA66984) is hozzáférhető: <https://www.hyperion-records.co.uk/dc.asp?dc=D,,CDA66984>.

19 Fangh Gyujtó Gabriella: „A kacér soubrette”, *Fővárosi Lapok* 1879/271., 1301. (<https://adt.arcanum.com/hu/view/FovarosLapok,,1879,,11/?query=t%C3%B6r%C3%B6k%20indul%C3%B3&pg=92&layout=s>)

20 Dr. Bevilacqua [Borsody] Béla: „Török emlékmű Budán. Abdurra[h]man Abdi Arnant [Arnaut] basa [pasa] emlékoszlopa. Hol esett el az utolsó budai basa”, *Budai Napló* XXII/859. (1926. augusztus 15.), 3. (https://library.hungaricana.hu/hu/view/FSZEK_HelyiLapok_BudaiNaplo_1926/?pg=62&layout=s&query=T%C3%B6r%C3%B6k%20eml%C3%A9km%C5%B1%20Bud%C3%A1n).

tősen primitív. Cigányzenekaron [...] hatásosabb lehetett. Harmonizálása is kezdetleges és egysíkú. Alaphangnemét lényegében nem hagyja el. [...] Olykor ügyetlen domináns orgonapontok szólnak. [...] Motivikája is szegényes. Egyedül ritmikájában változatosabb.”²¹ Bár ezek a megállapítások többé-kevésbé igazak, érdemes elgondolkozni azon, hogy ha valóban ennyire gyenge Szabadi szerzeménye, miért készített belőle átiratot a két nagy komponista. Valószínűleg találtak benne jó zenei ötleteket, karaktereket. Ezenkívül az, hogy különféle együttesekre is átírták, és különböző alkalmakon előadták, jelzi, hogy kortársai, majd egy-két későbbi generáció fantáziát látott benne, minthogy sokak körében népszerű volt.

A magyar induló ütemmutatója négy negyed, szerkezete laza, nincs benne visszatérés, az egyes részeket programzenei címekkel látta el a szerző: „*Harcra fiúk!*” – A mű kezdete magyaros jellegű, számos 19. századi katonainduló elejére hasonlít, főleg ritmikájában. „*Softák dala*”²² – törökös, kicsit lassabb, dallamosabb. „*Jogászdal*” – magyaros; innentől az eredeti tempóban szól a darab. „*Angyalok kara*” – A-dúr (ez az egyetlen hangnemváltás a műben), a magas regiszterben íródott, arpeggioakkordos kísérettel. (Ezt a részt mind Massenet, mind Liszt teljesen kihagyta az átirat készítésekor.) „*Gábrriel riadója*” – határozott karakterű, ritmikus finálé nagy oktávmenetekkel, végül 3 ütem kóda gyorsuló tempóban.

Hajdar bej *Török–magyar indulója* romantikus stílusban megfogalmazott, triós formájú zongoradarab, amelyről összességében megállapíthatjuk, hogy rendszeres zeneelméleti, zeneszerzési ismeretekkel rendelkező komponista műve, s megfelelő kora zenei elvárásainak. Kifejezőeszközei sokszínűek, a kor zenei köznyelvébe illők.

Szabadiról még annyit, hogy nagyjából 120 opuszt hagyott hátra, és számos dala (például: *Befordultam a konyhára*, *Nagy a feje*, *búsuljon a ló*, *Nem loptam én életemben*) közismertté és közkedvelté vált, miközben szerzőjük nevére lassan a feledés homálya borult (jóllehet a kottákon ma is ott szerepel). *Török–magyar indulója* egy idő után teljesen kikerült a repertoárból, pedig a maga korában a két ország és nép barátságát volt hivatva erősíteni (sőt az átiratok révén más szép célokat is szolgált), gesztusértékű török párjával együtt, amelynek megszületését minden biznnyal a magyar komponista kezdeményezte.

Mellékletek: 1. Szabadi Frank Ignác: *Török–magyar induló* (Gracza Lajos tulajdonában)
2. Hajdar bej: *Marche turco–hongroise* (Dávid Géza tulajdonában)

21 Hamburger: *Liszt Ferenc. Revive Szégedin*, 312.

22 Bár a turkofelek e szót a hazai egyetemistákra is használták, itt kinti kollégáikra utal.

**TÖRÖK-
MAGYAR INDULÓ**

**MARCHE
TURQUE-HONGROISE**

zongorára
Törökország politikai nagy
reformátora

*pour le piano-forté dédié
en l'honneur de Son
Altesse*

MIDHAT PASA

ő fenségének
hódoló tisztelettel
ajánlja

MIDHAT PACHA

le grand réformateur
politique et social
de la Turquie
le compositeur

SZABADI F. J.

a szerző
Budapesti polgár.

J. F. SZABADI

Citoyen
de Budapest.

BUDAPEST

116 mü. 3te kiadás Op. 116

A Kiadók sajátja
BUDAPESTEN
Rózsavölgyi és társa.

1124.

TÖRÖK-MAGYAR INDULO.**MARCHE TURQUE-HONGROISE.**3^{ik} kiadás.Harczra fiuk.
Aux armes enfants.
Tempo di Marcia.

Szerző Szabadi Ignác.

PIANO.

f

f

p *decre.* *pp* *f*

p *f*

4 Softák dala.
Chants des Softas.
Meno mosso.

The first system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and contains a melodic line with eighth and sixteenth notes, some beamed together. The lower staff is in bass clef and contains a harmonic accompaniment with chords and single notes. A piano dynamic marking (*p*) is placed at the beginning of the first staff.

The second system continues the musical piece with two staves. The notation follows the same pattern as the first system, with a melodic line in the upper staff and a harmonic accompaniment in the lower staff.

The third system features a more complex texture with two staves. The upper staff has a dense, sixteenth-note texture, while the lower staff has a similar texture. A forte dynamic marking (*f*) is present at the start. The system concludes with the instruction *accelerando.*

Jogászkar.
Chœur des juristes.

The first system of the second piece, 'Jogászkar', consists of two staves. The upper staff begins with a piano dynamic marking (*p*) and contains a melodic line. The lower staff has a harmonic accompaniment. A *Tempo!* marking is placed above the first measure of the lower staff, followed by a forte dynamic marking (*f*) at the beginning of the second measure.

The second system of 'Jogászkar' continues with two staves. The upper staff has a melodic line with some rests, and the lower staff has a harmonic accompaniment with chords.

The image displays a musical score for piano, organized into five systems. Each system consists of two staves: a treble clef staff on top and a bass clef staff on the bottom. The notation includes chords, melodic lines, and various musical symbols such as accents (^) and slurs. Dynamics are indicated by letters: *f* (forte), *ff* (fortissimo), *p* (piano), and *m* (mezzo-forte). The score concludes with a double bar line and repeat dots at the end of the fifth system.

Angyalok kara.
Choeur des Anges.

Gabriel riadója.
L'alarme de Gabriele.

VIVE LA HONGRIE

MARCHE TURCO HONGROISE

PAR

Le Commandant HAÏDAR Bey

The image displays a musical score for a march titled "Vive la Hongrie" (Marche Turco Hongroise) by Le Commandant Haïdar Bey. The score is written for piano and is in 2/4 time. It begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The first system includes a dynamic marking of *F* (forte) in both staves. The piece features a variety of rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. There are several measures with slurs and accents. The score includes a repeat sign with first and second endings. A *cresc.* (crescendo) marking is present in the final system. The piece concludes with a final cadence.

The image displays a page of musical notation for piano, consisting of seven systems of staves. Each system contains a grand staff with a treble and bass clef. The music is written in a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The notation includes various rhythmic values, including eighth and sixteenth notes, and rests. Dynamic markings are present throughout, including a forte 'F' at the beginning of the first system, a piano 'p' in the fifth system, and the instruction 'da capo alla fine.' at the end of the seventh system. A section labeled 'FIN Trio' is indicated in the second system. The score concludes with a double bar line and repeat signs.

ABSTRACT

ESZTER DÁVID–GÉZA DÁVID–LAJOS GRACZA

THE TURKISH–HUNGARIAN MARCHES OF IGNÁC FRANK SZABADI AND HAYDAR BEY

The 1870's were a period when Hungarian and 'Turkish' friendship was at its summit. The reasons for these amicable feelings were a) the Padishah gave shelter to a large number of Hungarian refugees after the 1848–1849 revolution b) anti-Russian emotions in Hungarian public opinion due to the role the Tsar played in the suppression of the Hungarian revolt in 1849, as a consequence c) on the eve of the 1877 Ottoman–Russian war the Hungarian intelligentsia and the middle classes were on the Sultan's side who d) had accepted constitutional monarchy which was again applauded by young people in Budapest, and the e) supposed Hungarian–Turkish common origin.

In such an atmosphere, Ignác Frank Szabadi, a composer of minor significance, wrote a Turkish–Hungarian March and first played it at a charitable concert on 14th December 1876 for the Turkish soldiers wounded in Serbian battles. The later history of this piece of music includes transcriptions by Massenet and Liszt in 1879 after the great flood of Szeged. Later its version for brass band was broadcast. By now it has fallen into complete oblivion.

At the same time an Ottoman 'commandant' of the Sultan's orchestra also composed a Turkish–Hungarian March which was handed over to the Hungarian delegation visiting Istanbul and bringing an ornamented sword to the *serdar* (commander-in-chief) in early 1877. The date on the scores is 1876 which suggests that the two musicians somehow cooperated: two works with an identical title composed in the same year cannot be a matter of coincidence.

Szabadi's work was published by Rózsavölgyi and in the musicological journal *Apollo* while the score of Haydar Bey's march is a real rarity; none of the larger European collections have a copy of it. It seems justified to publish the two compositions together.

Eszter Dávid graduated as a pianist from the Franz Liszt Academy of Music, Budapest in 1987. She is active as a performer and a piano teacher.

Géza Dávid is professor emeritus of Ottoman Studies at Eötvös Loránd University, Budapest, and former head of the Turkish Department and director of the Oriental Institute. He has written extensively about demographic, administrative and economic issues of the Ottoman period in Hungary (sixteenth and seventeenth centuries) but he has also shown interest in later topics of Hungarian–Turkish cultural and political connections.

Lajos Gracza is director of the Liszt Ferenc Archiv, Budapest–Göppingen. His publications on Ferenc Liszt's life and music have been published in various books and articles in several countries.